

Švancara, Josef

[Wendt, Dirk; Vlek, Charles, ed. Utility, probability, and human decision making: selected proceedings of an interdisciplinary research conference]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. I, Řada pedagogicko-psychologická. 1979-1980, vol. 28-29, iss. 114-15, pp. 184-185

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/117904>

Access Date: 27. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

J. Hofmann popisuje experimenty a hypotézy, používané k výzkumu kódování a skladování verbálních položek v lidské paměti. Ukazuje se složitá podmíněnost těchto procesů v závislosti na úloze, sémantické souvislosti, pojmovém obsahu aj. Pod jakým kódem bude slovo vyhledáváno v paměti, záleží na aktuálních podmínkách procesu vybavování.

H. Sydow se zabývá pamětními úkoly v komplexních kognitivních procesech. Strukturálním učením rozumí autor postupné přejímání elementárních souborů událostí, identifikaci jejich strukturálních vlastností na způsob kroků a využití těchto poznatků v predikci a přiřazování událostí. V literatuře byly zkoumány zejména takové pamětní struktury, které umožňují algoritmický popis sledu událostí (například při poznávání sekvence čísel nebo písmen v serii ap.).

Jiným příkladem může být tvoření pojmů, zakládajících se na klasifikaci daného souboru objektů do dílčích kategorií. Paměť má v těchto procesech značnou úlohu, neboť umožňuje tvoření adekvátních hypotéz. Konečně jsou pamětní procesy neoddělitelnou součástí řešení problémů.

M. Bierwisch studoval vztah mezi pamětí a řečí. Jde o otázky psycholinguistiky a psychologie paměti. Přirozená řeč a lidská paměť jsou dvě rozsáhlé, komplexní a navzájem související oblasti. Experimentální psycholinguistika se zabývá též otázkami znovupoznání a reprodukce. Epizodická paměť registruje události v čase, sémantická paměť je nutná pro osvojení si jazyka. V této otázce existuje rozsáhlá literatura.

Významem analýzy pamětních procesů pro psychologii práce a inženýrskou psychologii se zabývá W. Hacker v souvislosti s psychickou regulací činnosti. Rozlišuje generativní a mnesticke složky pracovních činností. Klasická jednonanálová hypotéza přenosu informace se jeví jako překonaná. V pracovním procesu se uplatňují současně požadavky na příjem, zpracování a uchování informací v paměti. Zvláštní pozornost je autorem věnována vnitřním modelům jako pamětním reprezentacím, regulujícím činnost, dále skladování a produkování akčních programů. Závěrem je pojednáno o pamětních aspektech v psychodiagnostice v psychologii práce.

J. Guthke analyzuje vztah mezi pamětí a inteligencí. Dochází k závěru, že mezi oběma existuje překrývání. Pokud jde o dimenze paměti, opírá se o výsledky faktorových analýz, podle nichž homogenní faktor paměti zřejmě neexistuje, i když nelze pochybovat o obecné funkci paměti, projevující se v různých konkrétních formách. Paměť je ovlivňována i mimokognitivními procesy, zejména pozorností, motivací, zaměřením aj.

R. Sinz ve svém příspěvku podává přehled nejnovějších výzkumů, týkajících se neurofyziologických a biochemických korelátů paměti.

Každá stať je opatřena samostatným soupisem literatury.

Souhrnně lze říci, že referovaný sborník podává přehled o velkém počtu nových výzkumů pamětních procesů, o metodice zkoumání a o modelování paměti. Vysoce převažuje anglosaská literatura, s několika málo výjimkami chybí odkazy na základní monografie a časopisecké články sovětských autorů, kteří řeší problematiku paměti a učení. Jde o užitečnou publikaci zejména pro postgraduální studium, vyžaduje si však doplnění dalšími prameny.

Bohumír Chalupa

- D. Wendt, Ch. Vlek (edit.): **Utility, probability and human decision making.** D. Reidel Publishing Company, Dordrecht — Holland/Boston — U. S. A., 1975, p. 418.

Reidelovo nakladatelství vydalo za posledních dvacet let téměř sto monografií, které mají značný význam pro metodologii společenských věd, na Západě tradičně označovaných jako behaviorální vědy. Některé z těchto publikací jsou pozoruhodné pro možnost konfrontace s výsledky našich a sovětských autorů v oblasti pravděpodobnostního myšlení a rozhodovacích procesů.

Tento svazek je sborníkem sdělení z mezinárodní interdisciplinární konference badatelů v této problematice, která se konala v Římě 1973; obsahuje příspěvky, které

mají povahu souhrnných referátů, dále výsledky specializovaných výzkumů a sdělení naznačující možnosti praktické aplikace poznatků. Pečlivou redakci zajistil D. Wendt z univerzity v Kielu a Ch. Vlek z univerzity v Leydenu. Každý ze šesti oddílů knihy se nejprve přibližuje čtenáři v úvodu vydavatelů, naznačujícím, které otázky se řeší, případně, které problémy zůstávají otevřené. Na konferenci byl značný podíl amerických badatelů, což se odráží také v provenienci příspěvků v této publikaci.

První oddíl je věnován experimentálnímu rozpracování teorie MAU (multi-attribute utility theory); deskriptivní a preskriptivní modely se vztahují k dvěma typům rozhodování: (a) s risikem, (b) bez riska. Kompetentní příspěvky v této oblasti jsou spojeny se jmény G. W. Fischer, D. v. Winterfeldt, E. Jacquet-Lagrèze a P. a A. Humphreys. Pro psychology je nejpozoruhodnější tematika druhého oddílu týkající se subjektivní pravděpodobnosti, uvedená A. Tverskym a D. Kahnemanem. G. F. Pitz zde rozvíjí strukturální teorii poznávání v podmínkách nejistoty. Metodiku zkoumání pravděpodobnosti jeví a výzkumné výsledky z této oblasti uvádějí příspěvky A. H. Murphyho s R. L. Winklerem a J. Selvidge.

Třetí oddíl rozvíjí v příspěvcích D. V. Lindleye, W. B. Fairleye a C. R. Marshalla společně s J. A. Wisem otázky pravděpodobnosti v oblasti právní a forenzní. Čtvrtý oddíl přináší několik stručných příspěvků analyzujících některé proměnné rozhodovacích procesů (komplexita úkolů, čas, sekvence dějů). Autorsky se zde podílejí Van Praag, Ölander, Hogarth, Ford.

Pátý oddíl se týká teoretických a empirických poznatků vícestupňových rozhodovacích situací a je uveden příspěvkem známého psychologa A. Rapoportu o výzkumných paradigmatech dynamického rozhodování; z hlediska terminologie běžné v evropské psychologii poznávacích a rozhodovacích procesů jde tu o aktuální genezi rozhodování. V komentáři rakouského autora G. D. Kleitera proráží zřetelně způsob chápání problematiky, běžný v evropské psychologii; je zde také odvolání na analogická zkoumání F. Kluxe z Humboldtovy univerzity.

V náznamech zůstává tematika posledního oddílu týkající se kolektivního rozhodování (H. Moskowitz, G. Majone).

Jako celek poskytuje kniha rozsáhlý výběr informací ze specifické oblasti pravděpodobnostního učení, myšlení a rozhodování, ovšem výběr poněkud jednostranný; psychologové zde budou postrádat řadu kompetentních výsledků, které odezdněly i na mezinárodních kongresech a konferencích, evropské čtenáři kterékoli profese si budou pravděpodobně uvědomovat disproporci ve zpracování otázek, vyplývající z prevalence amerických prací. Kniha vychází ve vzorné úpravě Reidlových edicí.

Josef Svancara

Anderson, B. F.: Cognitive Psychology. The Study of Knowing, Learning and Thinking. New York, San Francisco, London, 1975, 402 str.

Andersonova publikace, podobně jako stejnojmenná kniha Neisserova z roku 1967, je zaměřena na tři základní tematické okruhy: na percepci, učení a myšlení. Organismy jsou chápány jako poznávací systémy, jejichž vnitřní stavy odpovídají nějakým způsobem vnějšímu světu. Informace je vybírána, kombinována a znovu předávána na základě zpětné vazby. Vnitřní systém člověka je komplexní a hierarchicky uspořádaný. Základem je jednak reprezentativní, jednak výkonný systém. Z tohoto hlediska je také provedeno základní rozdělení knihy.

Kognitivisté, vycházející původně z gestaltistické psychologie, přibírají výsledky nových experimentálních výzkumů z 60tých a 70tých let. Zkoumají způsob organizace psychických procesů, přičemž se teoreticky opírají o kybernetiku, teorii informace a regulace, teorii systémů. Cílem organismů je adaptace v prostředí (adaptace druhů, jedinců). Jsou vybaveny receptorními a efektorními mechanismy a spojovacím článkem.

Reprezentativní systém zahrnuje primární a sekundární percepci a asociativní paměť. Informace, která je přijímána smysly, je zpracovávána pomocí různých